

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

DRAMATICKÁ VÝCHOVA V PLZEŇSKÝCH MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lucie Hráchová
Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro MŠ
léta studia (2009-2012)

Vedoucí práce: *Mgr. et MgA. Roman Černík*

Plzeň, 30. března 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 30. března 2012

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Na těchto řádcích bych chtěla nejprve poděkovat Mgr. Romanu Černíkovi, za vedení práce, konzultace, rady a inspiraci při tvorbě této bakalářské práce.

Mé velké poděkování patří rodičům a celé rodině za nekonečnou podporu při mých studiích a za předané zkušenosti a schopnosti.

Dále bych chtěla moc poděkovat lidem, kteří si našli chvíli pro vyplnění výzkumného dotazníku a ochotně odpověděli na všechny otázky.

Děkuji!

OBSAH

| | |
|--|-----------|
| Úvod | 5 |
| 1. Vývoj poznávacích procesů dítěte | 6 |
| 1.1 Vztah divadlo a drama..... | 7 |
| 2. Historie dramatické výchovy | 9 |
| 3. Dramatická výchova v MŠ | 11 |
| 3.1 Plánování učiva..... | 13 |
| 3.2 Zaujetí..... | 14 |
| 3.3 Hra..... | 15 |
| 3.4 Vstup do role..... | 17 |
| 3.5 Stavba hodiny..... | 18 |
| 3.6 Hlasová hygiena..... | 20 |
| 3.7 Zkušenosti v praxi..... | 21 |
| 3.7.1 Pexeso..... | 21 |
| 3.7.2 Pohádkové postavy..... | 22 |
| 3.7.3 Dramatizace pohádky..... | 23 |
| 4. Praktická část | 25 |
| 4.1 Dotazník..... | 25 |
| 4.2 Výsledky v grafické podobě..... | 26 |
| 4.2.1 Dotazník pro přátele..... | 27 |
| 4.2.2 Dotazník pro rodiče..... | 29 |
| 4.2.3 Dotazník pro učitelský sbor..... | 31 |
| 4.3 Celkové zhodnocení..... | 35 |
| 5. Závěr | 36 |
| Seznam použité literatury | 39 |
| Seznam grafů | 40 |
| Přílohy | 41 |

Úvod

Cílem mé bakalářské práce je pohled na vybrané téma „**Dramatická výchova v plzeňských mateřských školách**“ a úvaha nad reakcí plz. okolí, která tuto výchovu nezná.

Proč jsem si vybrala zrovna téma s názvem Dramatická výchova v plzeňských mateřských školách? Odpověď má několik bodů, proč si myslím, že toto téma je pro závěrečnou práci vhodné.

Již od dětství se zajímám o divadlo. Různá představení v divadle J. K. Tyla, ať už balet, muzikál, ale i jiné, mě velice zaujala. S mým středoškolským vzděláním se toto téma příliš neshoduje. Možná bych podle mého maturitního vysvědčení měla zaznamenávat ekonomickou krizi, nebo plat učitelů v předškolním vzdělávání. Mám totiž maturitu z Obchodní akademie. Nicméně jsem odbočila od úvahové otázky, proč toto téma? Během vysokoškolského studia jsme získali mnoho zkušeností. Přednášky a semináře dramatické výchovy byly velice zajímavé a zábavné. Ve třídě jsme se díky dramatické výchově lépe poznali. Já osobně si z tohoto předmětu беру spoustu pozitivních zkušeností. Např. jak vystupovat mezi cizími lidmi, jak reagovat na danou situaci, jaká slova používat, jaké témata navazovat, apod. Dramatická výchova není důležitá jen pro rozvoj osobnosti mladého člověka, je v ní i něco víc. Při studiu jsem se o tomto předmětu zmínila před pár přáteli. Téma dramatická výchova bylo pro ně záhadou. Ať už lidé v mém okolí, nebo rodiče dětí ve školách, kde jsme měli praxe, nevěděli o tomto tématu téměř nic. Většina lidí si buď představila nějaké hrané divadlo s kulisami, nebo se nad touto otázkou vůbec nepozastavilo. Podle mého názoru, by se rodiče a školská zařízení o tento předmět měla více zajímat. Proto jsem si pro své téma na bakalářskou práci vybrala právě dramatickou výchovu. Mé dotazníkové šetření probíhalo především v plzeňském kraji, hlavně tedy v Plzni. V mateřských školách především na Doubravce, Slovanech a na Borech. Vedla jsem rozhovory se svými kamarády, s rodiči ve školách, kde jsem dramatickou výchovu během praxe i použila, a také s učitelským sborem různých zařízení. Většina odpovědí na mé dotazy byla negativní, ale o tom se budu více zmiňovat v dalších kapitolách.

1 VÝVOJ POZNÁVACÍCH PROCESŮ DÍTĚTE

Období předškolního věku je nejdůležitější hranice pro rozvoj vnímání dítěte. Je věkovou periodou od třetího roku života do dosažení šestého roku. **Vnímání dítěte** je velmi důležité pro jeho osobnostní rozvoj pro život. Jde o rozvoj, aby dítě vnímalo skutečnosti takové, jaké jsou. Skutečnosti jsou poté bohatší a přesnější. Během vývoje poznávacích procesů se dítě naučí nejen vnímat své okolí, ale také orientovat se podle všech svých smyslových orgánů – tedy zraku, sluchu atd. Snaží se je používat, kdy je nejvíce potřeba a vnímá tak vnější a vnitřní svět. Vnímání okolního světa se dítě učí především pozorováním. Pozoruje vlastnosti předmětů a jevů, lidi, přírodu a dění kolem sebe. Při vývoji poznávacích procesů je důležité dbát na soustředění dítěte. Proto je důležité zlepšit vyučování. Dítě dokáže pozornost udržet přibližně 15-20 minut, poté dochází k únavě, která se nejčastěji projevuje vyrušováním a hledáním si jiné aktivity. Dochází k dětské mikropauze, tzn. dítě je duchem nepřítomné. Podle odborných literatur se nabízí „záživné“ vyučování. Dítě je motivovat, doslova je třeba vtáhnout dítě do hry, nebo do vyučování tak, aby udrželo pozornost a vnímání učiva.

S **rozvojem vnímání a poznávání** se u dítěte také vyvíjí jeho paměť, která je důležitá pro další učení. Dítě si lépe pamatuje děje, zážitky a jeho představy, které jsou skutečnější a přesnější. Paměť uchovává různé aktivity předešlého dne. Některé aktivity, nebo učební obsahy si osvojuje snadněji a rádo. Ty učební obsahy, které jsou spojeny s učením, jsou méně zábavné než aktivity spojené s rytmem, nebo s pohybem. Pro rozvoj paměti jsou podle RVP (Rámcový vzdělávací program) doporučeny různé hry. Nejdůležitější částí je motivace. Je možné hry opakovat, popřípadě měnit pravidla podle návrhů dětí. Hra se ale po nějaké době stává ohranou, nezajímavou, děti si ji lépe pamatují, pravidla nedodržují. Posléze nabízíme novou hru pro rozvoj dětské paměti.

Rozvinutost představ a **fantazie** je závislá především na nejbližším prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Dětská představivost je podle dospělého člověka velmi obtížná. Je jiná než u dospělých lidí. Není větší ani menší, je jiná. Dítě si dokáže vytvářet živé představy. Jsou spojeny s citovým prožíváním, jako např. radost, strach atd. Školské zařízení může představy a fantazii dítěte velice ovlivnit. Dítě se seznamuje s jiným prostředím, různými předměty a jevy, které doposud nezaznamenal. Učí se z různých jevů osvojovat typické situace, odpoutat se od konkrétní situace, nebo si pomáhá popisností (např. „Nemoc je, když někdo kašle.“) metoda dle (1). Dítě se učí reagovat na danou

situaci pomocí jeho fantazie, čímž se rozvíjí jeho představivost a vnímání. S vnímáním skutečných situací je spojováno několik publikací či vysvětlení o vývoji poznávacích procesů dítěte různého věku.

Důležitým vývojem poznávacích procesů dítěte v předškolním věku je především **rozvoj řeči**. Dítě se už od narození učí reagovat na danou situaci, nebo na jeho touhu. V období kojence to je křik, který charakterizuje hlad, či nějakou potřebu. V období batolete je to především pláč a první slova, kterými se dítě dožaduje svých potřeb. Postupem zrání se dítě učí a osvojuje si řeč, která vždy něco charakterizuje. Objevuje nová slova a vymýšlí si svá. Pomocí řeči, představivosti, vnímání a dalších poznávacích procesů si dítě osvojuje dětské myšlení, jako názornost, přesnost a stálost pojmů. Všechny tyto procesy jsou důležité pro rozvoj osobnosti dítěte. Dítě se dá ve svém uvažování často ovlivnit. Osobnost dítěte je formována zážitky z vnějšího prostředí.

1.1 VZTAH DIVADLO A DRAMA

Toto je práce o dramatu ve škole, ale předchůdcem celé této kapitoly je divadlo. Prvky divadelního řemesla jsou základem pro dramatickou výchovu. Učitel dramatu ví, jak divadlo využít tak, aby působilo ve prospěch těch, které učí. **Drama** je zaměřeno především na význam a uměleckou formu, a divadlo se s ním vzájemně nevyklučuje. Divadlo je totiž zaměřeno především na výraz a na dramatické aktivity, metoda dle (2).

Prvky divadelního řemesla charakterizují, že rozdíl mezi divadlem a dramatem je pouze ovlivněn v tom, jak je všechno zosnováno. Nejdůležitějším bodem totiž je zasáhnout diváka tak, aby byl do dramatické aktivity vtažen. Ve třídě je zasažen žák jako divák i jako zosobněný prostředek dramatu. Každý učitel, či dramatik využívá své vlastní prvky, které jsou mu průvodcem. Divadlo si je postupem času stanovilo samo, byly vyvozeny z daných situací kritiky a potřeb osob zapojených do hry.

Prvky, které jsou základem dramatu i divadla, jsou prostředkem, vyvolávající dané situace a napětí. Vyvolané situace si každý učitel, či dokonce žák zosobňuje, vnáší do děje své postřehy, zážitky, smutné události a jiné. Naučí se každou situaci ztvárnit, aby jí každý pochopil, aby vtáhl diváka do řešení daného problému. Tímto prvkem automaticky vyvolává další divadelní prvek, a tím je napětí. Položme si otázku. „Která divadelní představení, či drama neobsahuje napětí?“ Vždyť o tom snad celé představení je, nebo ne?

Vnáší nás nejen do hloubky děje, ale učí nás přijímat nové zkušenosti, nové situace, které se mohou stát komukoliv z nás. Tento děj každý očekává. Napětí je důležitou částí nejen dramatického řemesla, ale také našeho života. Napětí, které si vyvoláváme sami, nebo dokonce naši známí a přátelé, my potřebujeme. Učíme se tím žít, lépe se vyrovnávat s nepříjemnými pocity či událostmi.

Vztah mezi divadlem a dramatem, není tak odlišný jako vztah mezi divadlem a životem. Má podobné prvky, které si stačí pouze přizpůsobit. V literatuře (2) uvádí autorky, že důležitým prvkem divadelního řemesla je především **výzva**, omezení času, nátlak a zodpovědnost. S výzvou se setkáváme skoro denně. Ať už situace, nebo lidé okolo nás, vždy se objeví něco, co nás k něčemu „vyzývá“. A stejně tak je to v dramatu. **Omezení času** má snad každý z nás, dodržujeme nějaký rozvrh, který se od nás očekává. Každá naše minuta, hodina je omezená. Pro někoho věta: „Sejdeme se v 17 hodin na náměstí“ je pouze věta, ale pro dramatiky je to omezení času, kterým se divadlo zabývá. S časem je samozřejmě spojen další prvek, a to **nátlak**. Přiznejme si, kdo v dnešní době není pod nátlakem. Někteří lidé, neberou nějaké situace jako nátlak, ale třeba jako impuls, či příležitost. Člověk, nebo herec je veden k nějakému cíli, kterého chce dosáhnout. Pomocí těchto informací se spoustu lidí dozvídá, proč je divadlo tak spojené se školním vyučováním. Odpovídá nám na otázku, proč je dramatická výchova spojena v předškolní i v mimoškolní pedagogice. Je totiž tolik spojena s divadelními jevy, že už ani není co vyučovat, život nás to naučí sám.

2 HISTORIE DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Historie je čerpána z literatury (3, str. 11) od autorek Mgr. Ireny Hříbkové a od paní Evy Cílkové. Obě učí na základní škole v Praze a vedou již několik let divadelní kroužek pro školní děti. Samy si připravují scénáře, a texty vycházejí z lidových pohádek.

Historie divadla a dramatu zasahuje až do starověkého Řecka, kde při různých slavnostech herci hráli divadlo na počest boha Dionýsa. Dionýsos byl bůh vína a nespoutaného veselí. Mezi velmi oblíbená témata také později patřily divadelní hry ze života bohů, lidé získali pocit, že bohové opravdu žijí. Každý panovník si tím, že nabídl svým poddaným zábavu, upevňoval jejich poslušnost. V jiných zemích jako např. v Itálii, u dávných Římanů, se hry staly nejdůležitější součástí všech oslav a svátků. **Divadelní hry** měly obsah, který vyplýval většinou z nějakých událostí, např. rituálních obřadů, ale i z obyčejného života. Hry v té době byly orientovány pouze na tragédie, komedie a pantomimy. Herci byli nuceni reagovat na politickou situaci, která ve starověku vládla.

Ve středověku, který navazoval na již zmíněnou dobu, nastává znovuobjevení divadla. Podle teorie v (3) Svatý František přišel s nápadem, udělat živý obraz narození Páně – betlém, který představovali opravdoví lidé. Z počátku byl obraz nehybný, ale pak byl změněn a byl oživen krátkými hranými scénami. Během Vánoc a Velikonoc byl tento obraz představován v kostelech, chrámech a kláštorech, a byly tam navíc přidány scény z Ježíšova života. Pro obyčejné lidi to bylo neskutečným zážitkem. Scény byly posléze rozšířeny o další témata, byly přidány další biblické příběhy. Veškeré hry byly obohacovány vtipným dějem, či vedlejšími postavami, které rozšiřovali většinou pašijové hry¹. Obohacováním divadelních her, byla divadelní scéna časem přesunuta pod širé nebe. Aby diváci byli zaujati, zapojovali se do her především komické postavy, které měli pobavit a oživit scénu. Během těchto změn a zapojení komických postav vznikly parodie a satiry.

Divadlo se začalo velmi brzy objevovat i v Čechách. Již ve 13. až 15. století nacházíme zmínky o dialogických hrách, které byly založeny především na hádkách dvou osob, nebo na veselém rozhovoru, který měl vycházet z reality každého dne. Divadlo dříve nebylo příliš oblíbené. Hrávalo se pouze pro vyšší vrstvu společnosti. Oblíbenost se začala objevovat až od 18. století. Hrávalo se nejen na zámcích a v palácích, ale začalo se hrát i na trzích mezi lidmi nižší společenské vrstvy. Začátkem 19. století se objevila taková

¹ pašijové hry-pašije jsou ve významu slova o utrpení a smrti Ježíše Krista. Pašijové hry byly především divadelní hry, které se odehrávaly na venkově, aneb hry s prasaty.

popularita divadla, že začaly vznikat ochotnické divadelní spolky. Výtěžek těchto představení byl často používán na pomoc chudým. Divadlo mezi společností a občany bylo nejdůležitějším bodem šíření jazyka. Ve velmi náročných dobách pro český národ se divadlo stávalo projevem vlastenectví a lidé v něm nacházeli útěchu v nelehkém životě. Všichni dobře víme, co pro český národ znamenalo postavení Národního divadla. Díky divadelním hrám a ochotnickému divadlu se rozšiřovaly i knihy. Na počátku 19. století bylo spočítáno 300 svazků českých knih, českých divadelních her bylo přes 2000.

Postupem času se šířila kultura, jazyk i znalost dějin českého národa. Později si někteří lidé zvolili dramatické umění za své povolání.

3 DRAMATICKÁ VÝCHOVA V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH

Dramatická výchova se začala objevovat především v obecných školách, mezi 1. - 5. ročníkem vzdělávacího programu. Základní škola toto téma nazvala jako občanskou výchovu s prvky dramatického „rozumu“. **Výchova** byla rozložena na několik částí. Teoretická část, praktická část a umělecká část. Mezi umělecké části byly zařazeny předměty jako výtvarná výchova a dramatická výchova. Když se poprvé objevila dramatická výchova v učebních plánech, kolovaly otázky, zda to bude pro školu přínosem? Z vyučovacích předmětů byla nejbližší estetika. Byla to výchova společenského chování. Učitelé předávali hotové poznatky. Učí žáka orientovat se ve zkušenostech, používat svá rozhodnutí a rozšiřovat jejich osobnost. Žák začíná používat svá zkoumání a objevování, pokouší se zařadit do běžného života a učí se být osobností, či snad dospělou osobou.

Ve hře je důležitá žákova **aktivní a tvořivá účast**. Hra předpokládá zajímavý a smysluplný průběh. Je plná obsahu, reálného života a komplexnosti. Bloky hry jsou vytvářeny především z návaznosti na daná témata, na konkrétní události a náměty. Vazby mezi sebou na sebe navazují a jsou spojeny nějakými příbuznými vztahy. Někteří pedagogové využívají hru jakožto aktivní učení, či snad poznávání sám sebe. Vyučování je uměle vyvozeno a je nesmírně důležité, aby mělo celistvý charakter, vedl k soustředěnosti a pozornosti žáka. Žák by se při tomto učení měl nejdříve uvolnit a přijímat důležité informace. Zbavit se ostychu a snažit se naučit používat nové zkušenosti z určitých činností. Žák získává bohatší představy a přesnější myšlení. Podle teorie (1) autorka uvádí, že **hra vyžaduje odlišné formy práce** – bourá zavedený způsob frontální výuky orientovaný na řídicí úlohu učitele. Ten je v hodinách dramatické výchovy spíše rádcem, pomocníkem a partnerem žáka. Hlavním úkolem je vedle plánování motivace a vedení vytváření vstřícné a tvůrčí atmosféry pro spolupráci všech zúčastněných.

Nové pojetí vzdělávání je nejdříve spíše pasivním předáváním předpokladů, a může se stát spíše protiváhou klasické výuky a hodnocení. Vzhledem k plnění všech osnov se zvyšují úrovně nároků na žáky. Sociální postoj žáka se rozvíjí. Žák se naučí orientovat se v určitých situacích, situacích v roli a krotit svoji sebereflexi a kázeň. Dramatická výchova podle různých teorií v (1) poukazuje hlavně na to, jak je vnitřním zdrojem transformace školy.

Bohužel se dramatická výchova ukazuje především v základní škole a to jen v podobě průpravných her a cvičení. **Cvičení** sice rozšiřují hlavně psychické funkce, jako

např. smyslové vnímání, či představivost a fantazii, ale žák potřebuje mnohem více. Je důležité dbát na rozvoj schopnosti kontaktu, spolupráce s ostatními lidmi jak v životě, tak v pracovních příležitostech. Prozatím se dramatická výchova používá pouze tak, jak je uvedeno v literatuře (1). **Dramatické hry a improvizace** jsou nezastupitelným prostředkem, které učí děti jednat a řešit situace. Postupem času je tato výchova převedena i do předškolní pedagogiky, kde má mnohem větší účinky a lepší výsledky v poznávání osobnosti.

Dramatická výchova je vázána na slovo drama, ale jako každá výchova má i ona vzdělávací cíle, obsah učiva a tematické okruhy. Drama v této výchově není chápáno jako nějaká tragédie, či snad přímo hra zrealizovaná od Williama Shakespeara, ale jako činnost, aby se člověk dokázal samostatně rozhodovat. Volí svůj vlastní způsob jednání.

Dramatická výchova se samostatně zabývá především **osobnostním rozvojem a sociálním učením**. V obsahu je především označováno, jak se jednotlivé poznatky prolínají. Většina učení je navozená na dramatické situace, založené na mezilidskou interakci. V hrách se člověk, žák učí poznávat okolní svět, společnost okolo něho a hlavně sám sebe. Těchto cílů je v literatuře (1) uvedeno hned několik. Např. vnímat skutečnost kolem sebe v celé její hloubce a složitosti orientovat se v ní. Další cíle jsou zaznamenány jakožto problémy společnosti či snad postoje osobnosti. Skutečnost učit se respektovat ostatní, naslouchat jim a oceňovat je jako lidské bytosti. Cíle této výchovy, které jsou velmi důležité, jsou např. soucítit s druhými, pomáhat, spolupracovat na společném úkolu a tento úkol vyřešit, podporovat své názory i názory druhých, uvědomovat si mravní dilema a řešit tvořivě praktické problémy. Všechny tyto cíle jsou v podstatě takovým výsledkem celé dramatické výchovy, která by měla být součástí výuky nejen ve školách. Autoři několika osnov uvádějí, že dramatická výchova je součástí prozkoumání svých citů, svých myšlenek a zejména svých veškerých názorů a postojů. Učíme nejen žáky, ale také svou osobnost vybírat látku a tvarovat ji přesně, aby zapadala do osnov. Taková výchova by nám měla sdělovat své záměrné prostředky a měla by vychovávat diváka i čtenáře. V praxi tato výchova má pár výhod i nevýhod. Jak uvádějí autoři v literatuře (1) není třeba zdůrazňovat, že rozvoj tvořivosti prolíná všemi okruhy učiva a tvořivý přístup učitele a žáka chápeme jako nutný, a nezbytný předpoklad k úspěšnému vykonávání všech činností v dramatické výchově. V této literatuře se uvádí, že dramatická výchova je použitelná především v sociálním rozvoji žáka ve dvou základních metodách. Zmíněné metody jsou

improvizace a interpretace. Improvizace neboli jednání v okamžiku je uměle vytvořené. Herec či zprostředkovatel jedná ve vytvořené situaci efektivně a poskytuje určitý prožitek. Zatímco interpretace vychází především z literární předlohy. Interpretace přibližuje k vlastnímu prožitku a divákovi napomáhá pochopit jeho podstatu. V praxi se tyto metody vzájemně doplňují a prolínají.

3.1 PLÁNOVÁNÍ UČIVA

V literatuře (4) se uvádí, že termín plánování je sice nahraditelný slovy koncepce, koncepčnost, záměr, ale je nejuvýstižnější, protože zahrnuje naplnění záměru. Pro veřejnost je sice slovo „plán“ představa nějaké budoucnosti, či postup práce, pro dramatickou výchovu to znamená technika, která rozvíjí učení k lepším výsledkům.

Základním **cílem** je zvládnout plánování především v oblasti školství. Školy se řídí různými osnovami, které jsou velice závazné. Východiskem se stává Rámcový vzdělávací program, který je specifický pro skladby koncepcí škol, učitelů a žáků. Každá škola, každý učitel musí vybírat takové metody pro potřebu třídy. Každá třída má svůj individuální plán, své individuální vlastnosti i potřeby. Každá skupina je jiná. Veškeré plánování je tzv. dlouhodobé či střednědobé. Neexistuje možnost naplánovat hodinu či blok během chvíle. Existují určité prvky, které se musí dodržovat a podle vzdělávacího plánu se učitel musí držet osnov. Každé plánování je především určeno začátkem, což pro učitele znamená správnou motivaci a jaký má blok vzdělávací cíl.

Plánování dlouhodobé se týká tedy především celé třídy, skupiny. Je určeno pro určité období. V předškolním zařízení se vytváření bloky na celý školní rok, je to tedy dlouhodobé plánování a je pro celá zařízení stejné. Do učebního plánu si každý učitel zvlášť plánuje své učivo. Učivo je doporučené, vymyšlené a učitel si může blok doplnit svými vlastními nápady. Tzn., že, dlouhodobé plánování se týká nejméně celého roku, a ve většině případů i více let. V předškolním zařízení se bloky po několika letech opakují.

Plánování střednědobé se týká období několika měsíců, např. pololetí. V tomto plánování je určeno více vzdělávacích cílů a několik skupin. Z hlediska dramatické výchovy to pro nás znamená hlavně osobnostní rozvoj a osvojování dramatických dovedností. Toto plánování je oproti dlouhodobému plánování v nevýhodě. Dramatická výchova vyžaduje více času na osvojení a delší fungování skupiny.

Pokud se objeví **krátkodobé plánování**, je to příprava pouze na hodinu či snad lekci. Organizačně toto plánování není příliš vhodné, ale je vhodné např. pro víkendové soustředění, nebo pro určitou část vyučovací hodiny. Toto plánování je většinou improvizací, navazuje na určitou okolnost dění, či aktuální problematiku. I toto plánování musí mít motivační část a musí si stanovit své cíle. Každá hra, cvičení či snad dramatická technika používaná v předškolním zařízení musí působit především na učitele, který sám sobě položí otázku jak zapůsobit. Bez organizace této otázky vzniká chaos a dovednosti ztratí svůj vzdělávací cíl. Některé akce mohou být však zajímavé a vzniknou tam takové vzdělávací cíle, které učitel ani neočekával.

Postup při plánování je detailně rozvržen. Podle literatury (4) se uvádí, že prvním krokem je především dlouhodobé plánování, poté střednědobé se stanovením cílů, seznámení s dokumenty, vytvoření učebního plánu. Bohužel pro předškolní vzdělávání, žádné osnovy nejsou zpracovány pro dramatickou výchovu. Veškeré osnovy jsou stanoveny tak, aby vyhovovaly všem zařízením. V těchto osnovách se dramatická výchova ani nedá vytvářet. Druhým nejdůležitějším krokem při plánování je poznat svou skupinu. Zdrojem poznávání je několik bodů. Takovým důležitým bodem je např. poznat svého vyučujícího. Pro plánování střednědobé je třeba znát potřeby žáků. Proto je důležité znát svou vyučovací skupinu. Používáme na ně potřebné motivace, které žáka zaujmou a vzdělávací cíle takové, aby je žáci dokázali přijmout a ovládat.

3.2 ZAUJETÍ

Zaujetí, jak se uvádí v literatuře (2), souvisí s akceptováním osobní angažovanosti a zodpovědnosti přístupu k práci a skupině, je to počáteční fáze vcítění. Dramatická výchova je dle mého názoru celá o zaujetí jak herce, tak diváka. Vcítění se do určitých situací. Je spojována s různou akceptací. Např. akceptace odpovědnosti. To je role odpovědnosti, svobody. Nést za něco určitá práva, mít na cokoliv svůj vlastní názor, to vše je spojené s odpovědností.

Na začátku této kapitoly je zmíněno, že zaujetí je počáteční fáze **vcítění**. Vcítění, nebo li zrod tvořivých nápadů. Vcítěním se do určité situace vyvolává další. V literatuře (2, str. 42) se uvádí: „Jakmile se účastníci jednou dají vtáhnout do hry, mohou dát průchod svým tvořivým nápadům, postojům a vztahům k rolím.“

3.3 HRA

Hra je činnost, která musí obsahovat konkrétní smysl. Cílem hry je vyhrát. Hry jsou společenské a rozdělují se na pohybové a klidové hry.

Hra je taková činnost, která se uplatňuje po celý život osobnosti. Uplatňuje se buď v různých životních obdobích, ale i v jiných podobách a v jiných strukturách. U dítěte v předškolním věku je hra nejdůležitější částí a je hlavní náplní během celého dne jak ve volném čase, tak v předškolním zařízení. Napomáhá mu k záměrnému a vědomému učení. Postupem zrání osobnosti se hra mění. Aktivita jsou jiného druhu a jsou jinak chápány. Každý jedinec si pod pojmem „hra“ představí jakékoli stavebnice či snad hrací automaty a rulety. Musíme však informovat, že každá hra má svá pravidla.

Jak uvádí literatura (4, str. 13) už francouzský filozof **Roger Caillois** (7), rozlišoval čtyři základní druhy her. Ta první je zaznamenána jakožto soutěživá hra, kterou nazýval „agon“. Na začátku poskytuje motivaci, pro všechny hráče jednu šanci, ale vítěz může být pouze jeden. Na druhém místě byla zaznamenána hra, která je založena na náhodě. Roger jí popisuje jako „alea“, což je například již zmíněná ruleta. Hra funguje na **principu pravděpodobnosti a náhody**. Tato hra nám nabízí pouze dvě možnosti, vyhrát či nevyhrát. Na třetím místě je hra, kde podstatou je jakýsi pád, rotaci či závrať. Tyto hry by šly nahradit slovy „adrenalinové sporty“. A na posledním místě je hra založená na dočasném přijetí fikce. Do kterých patří především divadelní a dramatické aktivity.

Hra jako taková má několik podob. Může to být např. **hra senzomotorická**, která je spojována s dotykem nějakého předmětu, nebo např. hry kolektivní, které jsou většinou dosti soutěživé.

O hře bychom mohli hovořit hodiny. Záměrem této kapitoly je nahlédnout do souvislosti s dramatickou výchovou a poukázat odkud dramatická výchova vznikala a jak se rozšiřovala. Existuje literatura (5) od paní Soni Koťátkové – *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Kniha je psána krásnou spisovnou češtinou, kde můžeme pochopit její postřehy o dramatické výchově v praxi. Úvodem této knihy se autorka snaží poukázat na současnou podobu mateřských škol, a to jako na instituci, tak i na učitelky, které jsou hlavními postavami v iniciaci vzdělávacího programu. Otevírá se mnoho možností připravovaného rámcového programu. Jak pomáhat na světlo světa dětským dispozicím a

rozvoji jejich individuality. Mateřské školy se ve své práci o naplňování cílů, jako např. citlivé vnímání a jeho potřeby, přijetí druhých i s jejich odlišnostmi, snaží desítky let. Učitelky se zajímají o nové pohledy na výchovu. Vzdělávání a osobnostní orientaci přijaly v největší míře za své. Autorka zde uvádí, že pro ni nebylo lehkým cílem nabídnout trochu jiný pohled na hru. Nejen na její dělení nebo na praktické ukázky organizovaných her, které přinášejí některé publikace. Základní snaha autorky je zaměřením se na komplexnější pojetý přístup zakotvení v různých úhlech pohledu na hru.

V první kapitole autorka uvádí něco málo o **teorii hry**. Hra je starší než lidstvo samo. Hry a hravé prvky můžeme sledovat i u mláďat všech vyšších živočichů. Rozdělení her bylo již zmíněno na začátku této kapitoly podle literatury (4).

Důležitou částí literatury (5) je zmínka o německém pedagogovi a filozofovi (1782-1852), který se zaměřil na zkvalitnění dětské hry a svými didaktickými pomůckami ji usměrňoval ve prospěch učení se určitým dovednostem a pochopením vztahových souvislostí. Většina dětí se zaměřuje na hru jako na významný fenomén, protože hra má svůj účel v oblasti reálných skutečností, která se mohou na základně individuálních potřeb a prožitků lišit.

Autorka se především zaměřuje na to, co je pro nás dospělé dítě předškolního věku po všech stránkách. Vidíme ho jako nevypělého, nedokonalého tvorečka, kterému ani nevěříme, že si dovede hrát. Kdysi bylo plánování hry pro děti otázkou času, který měl děti povzbudit k volné dětské hře. Dnes ale pro hru některých dětí to bývá právě prostor, který jakožto „smysluplnou činnost“ v době volné hry cosi dokončují nebo připravují. V pohledu z pozice dospělého stále figuruje hra jako něco, co by tento čas dospělý raději využil pro rozvoj svého dítěte. Čas pro volnou hru, je pro dítě do šesti let nezbytný.

A já se proto ptám, je pro Vás odlišná v praxi i v teorii hra od dramatické výchovy? Hra není jakákoli aktivita, ale má své určité atributy jako každá činnost svého druhu a jsou naplňovány souběžně. I dramatická výchova má své atributy a pravidla, která se musí dodržovat. Základním rysem pravidel je **dohoda**, která může být např. jen aktuálně závazná, protože se váže na průběh realizované hry. Každý jedinec musí samostatně pochopit pravidla a naučit se je používat.

Předškolní období bývá někdy nazýváno jako „věk hry“, a proto je dle mého názoru tolik důležitá dramatická hra. Proto jsem se zajímala o zapojení této výchovy. Dítě si hraje soustředěně a aktivně. Vyzařuje z něho zaujetí a vážnost pro hru. Učí se být osobností. Dítě

si vytváří svou atmosféru hodnotné tvořivosti, proto si nedovolíme zasahovat do hry a poskytneme jim prostor. Uplatňuje svoji energii a hru bere jako odpočinek od různých zátěží běžného dne. Každé dítě má potřebu hru konstruovat, odlišovat ji od manipulačních her tím, že směřují ke konkrétnímu výtvoru. Proto je tolik hra spojována s dramatickou výchovou, spojení improvizace a volné hry není tolik odlišné. Při volné hře používá dítě především **improvizaci**, nepřemýšlí nad dialogem a bere ji jako oddechovou chvíli. Opakované naslouchání příběhu přináší dítěti návraty do známého prostředí. Prožívají situace a nechávají na sebe působit celý kontext příběhu a právě proto i dramatické scénky jsou spojovány s vývojem osobnosti a s hrou jako takovou. Příběhy nabízené v mediální podobě, např. v televizi, nebo v počítačových programech, (které se v předškolním věku používají zřídka) oslovují dítě odlišným způsobem než literatura, nebo např. rétorika dramatického kruhu (např. hlasový projev a řeč). Snaží se upoutat a udržet pozornost.

Dítě se snaží s druhým soutěžit. Má potřebu vyniknout, zaujímat roli, která pro něj bude v životě zjevná. Někteří jedinci se snaží pozornost usměřňovat, anebo ji převádět na jiné akce a tak usnadňovat proces hry.

V přirozených životních situacích se utváří dětská skupina, stejně jako skupiny v dramatické výchově. Věkově smíšené skupiny, kde se mladší děti inspiroují od starších a naopak, do hry se zapojují různorodě a nechají se vést. V dětských skupinách se často objevují negativní jevy, jako např. agrese, která je definována jako nepřátelství či útočnost. Příčinou je frustrace jedince, který ji produkuje.

3.4 VSTUP DO ROLE

„Vstup do role je jednání ve fiktivní skutečnosti, symbolická hra založen na mezilidských vztazích, charakterech a jednání.“ (4, str. 24)

Dle literatury (4) je vedená teorie, že hrou v roli se dramatická výchova odlišuje od ostatních předmětů a oborů či směrů výchovy a vzdělávání. **Hru v roli** má dramatická výchova společnou s divadlem a s psychodramatem, od nichž se však odlišuje právě v tom, že je výchovou. Hra v roli jako taková je nejdůležitějším faktorem a mechanismem učení v dramatické výchově. Dítěti umožňuje spoustu činností, které nejsou nijak motivovány. Nabízí několik elementů, které si dítě vytváří samostatně. Myšlenky si utváří dle jeho vůle, a nástrojem výtvorů jsou jeho podoby, jaké má sám v sobě. Vybavuje si prostředky

pro hru, které získal svou vlastní zkušeností. Symbolickou hru asimiluje na symbolické řeči, které si vytváří podle vlastních potřeb. Hru v roli si člověk (dítě) aktivně osvojuje, zpracovává a poznává jednání ostatních, dopomáhá si k pochopení jejich prožitků, zážitků a krok za krokem se do nich snaží vcítit. Dítě se tak stává chápavější a učí se chápat druhého. Stává se jeho partnerem.

Hra v roli znamená převzetí role někoho jiného, vcítění se do jeho dané situace. Jedinec řeší, jak on sám by danou roli využil a jak by jednal. Využívá své vlastní poznatky a zkušenosti a chová se tak jak v určitou chvíli uzná za vhodné. Dramatická výchova hru v roli nechápe pouze jako divadelní pojem, ale především jako pojem sociální. Pojem, který je předjednaný učít jedince chování a jednání, do role, která se dá očekávat a předpokládat, do budoucnosti, která může nastat. Hra v roli má svého blízkého příbuzného a tím je hra v situaci. Hra v situaci má oproti hře v roli pár odlišností. Hra v situaci je vedena tím, že hráč do ní vstupuje sám za sebe, jedná v okamžiku. V málo případech se hraje hra v roli někoho druhého. Učí jedince jak se zachovat v určité situaci, ač fiktivní. Má možnost sebeprojekce, což je uvědomění a řešení problémů např. opakováním.

Dle literatury (2) je veden záznam, že hraní v roli je vtažení do situace, v níž si musí poradit s problémem, přičemž bližší určení postoje nebo úhlu pohledu bude jedním z prostředků, jimiž budou hledat řešení tohoto problému. Účastníci této hry zkoumají určité zadané hodnoty. **Hodnoty** mohou být buď skutečné, nebo domnělé. Některé jsou dokonce dané určitou adekvátní situací, při kterých musí vyjadřovat především své postoje, názory a emoce. V některých situacích, ve kterých nedokážou své pocity vyjádřit, mají zadanou situaci ztvárnit z pohledu někoho jiného.

3.5 STAVBA HODINY

Různé druhy předmětů, různé druhy vyučovacích metod, různé typy dramatu, nýbrž i různá výstavba hodiny. Každá vyučovací hodina samozřejmě musí obsahovat nejen cíl, ale také musí obsahovat svá určitá **ohniska**, tj. hlavní téma, nějaký zauzlovaný bod, který se bude řešit. Každá hodina musí být sestavena tak, aby vedla k určitým dovednostem.

Dle literatury (4) se uvádí **teorie o hře a cvičení**, nebo tzv. „theatre games“. Cíl určuje typ her a cvičení, výběr dovedností, které je třeba si osvojit, schopností, které se jimi mají rozvinout, a tedy také jak mají být aplikovány v praxi na složitějších strukturách.

Stavba je velmi variabilní. Nejdůležitější je dodržovat základní pravidla, jako např. hygienu práce, střídat méně náročné s částmi více náročnými, energetické s klidnými, zásadní prostřídat s rekreačními aktivitami, a reagovat na atmosféru celé skupiny i na projevy jednotlivců. Do jednotlivých chodů hodin jsou zařazovány také pomocné hry, které usnadňují přechod mezi cvičeními i mezi hrami.

V literatuře (4) je uvedeno několik **schémat hodin**. Vybrala jsem pouze ty, které si myslím, že jsou pro mě nejdůležitější. Mezi prvními schémata je rozehrátí, uvolnění a také samozřejmě soustředění. Bez těchto schémat by stavba hodiny neměla svůj vlastní charakter. Tato schémata jsou důležitá nejen kvůli stavbě hodiny, ale také pro lepší cestu vyučovacích postupů. Mezi další schémata patří samozřejmě dovednost a schopnost. Bez těchto schémat by se hůře dosahovalo vyučovacího cíle. Další schéma je vedeno pod názvem etudy. **Etuda** je dramatický prvek, neboli hra v roli, které se uplatňují díky získaným dovednostem, a navrhuje téma celé hodiny. Jako posledním vedeným základním schématem je samozřejmě závěr. Bez závěru by stavba hodina ztrácela význam. Závěr musí obsahovat nějaké zklidnění, zhodnocení, nebo nějaký závěrečný rituál. V předškolním zařízení jsou závěrečné rituály určité básně, nebo dokonce nějaké pokřiky.

Dramatická výchova je od začátku vedena jako improvizace kteréhokoliv příběhu. Zvolený příběh, dle svého uvážení, je v podstatě hlavním námětem a náplní hodiny. V v některých případech přicházejí i takové hry, které jsou čistě improvizací, neplánované. Takové hodiny jsou velmi obohacující, co se týče dovedností. Dovednosti jsou více rozvinuty.

Učivo pro dramatickou výchovu může být dokonce více náročné a rozsáhlé. Proto pokud tento problém nastane, je možno hodinu rozdělit do několika hodin. Avšak pokud tento problém budeme řešit rozdělováním, je nutné najít určité pojítka, které bude hodiny na sebe navazovat tak, že bude brán v úvahu, že se určité podmínky můžou změnit. Některý den může některé dítě chybět, tento problém nastává většinou při organizaci v kruzích. Na začátku každé hodiny je samozřejmě nejdůležitější zaujmout. Vtáhnout dítě do děje, zachytit ho a rekapitulovat co se dělo v minulých hodinách. Při dramatické výchově je nepatrný rozdíl. Dramatika je většinou dána dopředu charakterem látky, má svou vyučovací formu. Především záleží na struktuře předmětu, protože některé druhy dramatické výchovy mohou být více předmětové. U dramatické výchovy hledáme především rozsah a podle toho se orientujeme dále. Na počátku je vždy nějaký „hák“, který

udává problém, a na něm závisí celá hodina. Většinou je spousta informací zatajeno, pro vznik napětí. Hodinu můžeme začínat několika způsoby, je to různé. Podání může být např. písemné, ústní, nebo dokonce ve výtvarné podobě. Učitel celou dobu dává pozor na udržení ohnisek, např. o čem je hra apod. Ohnisko vždy odpovídá na otázku, proč očekávám od žáků zrovna tuhle činnost.

3.6 HLASOVÁ HYGIENA

Hlasová hygiena je spojována s dramatickou výchovou z hlediska zdraví. V dramatické výchově se používá velice často hlas, který používáme při každé činnosti a je důležité o něj pečovat.

Pojem hlasová hygiena znamená, jak hlas používáme, jak s dechovým a hlasovým ústrojím zacházíme. Také v jakém prostředí se pohybujeme a žijeme a v jakém prostředí hlas používáme.

Řeč a hlas je nejdůležitější částí dramatické výchovy jako takové. **Řeč** je nejčastější zvukový projev člověka sloužící ke komunikaci. Skládá se ze slov určitého jazyka a slova se skládají z hlásek. Veškeré skládání slov se řídí gramatikou. Řeč může být vyjádřena hlasem, písmem, pohyby ale také i vizuálně, což je např. znaková řeč. Pomocí naší řeči vyjadřujeme své myšlenky, pocity, ale také svá přání. Všechny tyto činnosti jsou řízeny mozkiem. Centrum řeči je v mozkové kůře. Řeč může mít i různé poruchy, které plynou z poškození řečových center v mozku, onemocnění hltanu, úst apod.

Další částí je **hlas**. Hlas vzniká proudem vzduchu, který vychází z plic, rozechvívá hlasivky a je modulován jazykem a patrem, dásněmi a rty. Celý proces tvoření řeči se nazývá artikulace. Vzduch rozechvívá hlasivky do různých kmitočtů. Lidský hlas se mění s věkem, v období pohlavního dospívání dochází k mutaci (výška hlasu klesá). Hlas má barvu, výšku ale také sílu. Především závisí na síle výdechového proudu. Vznikají různé poruchy hlasu, jako např. afázie, což je ztráta vyvinuté již nabyté schopnosti mluvit, při poškození mozku.

Hlasová hygiena jako taková má svá určitá **pravidla**, která se musí dodržovat. Při nedodržování základních pravidel dochází k onemocnění hlasivek, poruchám řeči apod.

Pravidel hlasové hygieny je hned několik. Mezi nejčastějšími se objevuje např. pravidlo, že bychom neměli křičet a křičícímu dítěti bychom ani neměli odpovídat.

Křičením se zbytečně přetěžují hlasivky. Dáváme dětem vzor klidné mluvy. Miminka necháváme vykřičet. Vyhýbáme se ostrým jídlům, kokosu, ořechům, které mohou dráždit sliznici a také příliš studeným nebo příliš horkým nápojům. Dýcháme nosem. Nemluvíme rychle a na velkou vzdálenost. Zřetelně artikulujeme. Používáme správnou dechovou techniku, dodržujeme správnou životosprávu, spánek i pohodu. Nepřetěžujeme hlasivky a nekouříme. Při delším hlasovém projevu pijeme vlažný nápoj bez bublinek apod. Je velmi důležité, aby se některá pravidla dodržovala i v předškolním zařízení a především při dramatické výchově, jelikož řeč i hlas je její důležitou součástí.

3.7 ZKUŠENOSTI V PRAXI

V této kapitole bych chtěla uvést, že uvedené **hry** jsem použila při vlastní praxi v předškolním zařízení. Jsou zde uvedené záznamy o vyzkoušených hrách z dramatické výchovy, jejich pravidla a zhodnocení.

Vyzkoušené hry jsem zařadila z důvodu, abych poukázala na dramatickou výchovu v praxi. Dle těchto her se veřejnost více dozvídá o této výchově. Mají malou představu co obnáší a jak vlastně vypadá.

2.7.1 Pexeso

Hra z dramatické výchovy, vyzkoušená nejen v předškolním zařízení, ale také na letním táboře s dětmi mladšího školního věku.

- věková kategorie neurčena

- velikostní skupina neurčena, pravidlo: počet musí být sudý

Pravidla hry:

Mezi dětmi vybrána dvojice hráčů, zbytek dětí jsou obrázkové kartičky. Dvojice hráčů je ukryta. Zbytek dětí se také rozdělí do dvojic. Musí to být promíchané dvojice, které by hráči jednoduše neuhodli. Učitel do dvojic rozdělí určitý pohyb. Např. zvednout jednu ruku, udělat dřep, apod. Nejdůležitější kontrola, aby si děti jejich „pexesový“ pohyb pamatovaly. Roztřídíme děti po třídě. Zamícháme. Poté vyzveme oba hráče, aby přišli ke kartám. Jeden z hráčů začíná losovat. Říká nějaké jméno svého spolužáka (dětí by se při této hře měly znát jmény). Vyvolaná kartička předvede ten svůj pohyb. Ten samý hráč vyvolává ještě jednu kartičku, která opět udělá ten svůj daný pohyb. Pokud jsou pohyby

stejně, hráč našel dvě stejné kartičky a dvojice si stoupá k němu. Vyhrává ten, kdo má nejvíce kartiček (dvojic).

Zhodnocení v praxi:

Děti hru chápaly hned na poprvé. Ze začátku bylo vymýšlení pohybů dosti náročné, ale vznikaly i velmi dobré nápady. U těch menších dětí se objevovala chyba, že si nepamatovaly ten svůj daný pohyb. Nalezení problému u předškolního věku. Když děti byly vyhrány už jako kartičky a byly zařazeny za hráče, zajímali se o jinou aktivitu a hra ztrácela po chvíli svůj význam. Po určité době se opakovaly jak pohyby, tak i dvojice a hra byla jednodušší a méně zajímavá. Význam této hry je předstírat takovou roli, aniž by hráči poznali dvojice.

2.7.2 Pohádkové postavy

Hra z dramatické výchovy vyzkoušena ve skupině našeho oboru, ale také v předškolním zařízení v Plzni.

- věková kategorie neurčena

- velikost skupiny neurčena, počet může být sudý i lichý (nezávislé)

Hra, která se dá použít i na jiné téma, než na pohádkové postavy. Ty jsou ovšem pro předškolní věk ideální a nejjednodušší.

Pravidla hry:

Sestavíme „průchod“ z dvou řad dětí. Mezi dětmi se vytvoří ulička pohádkové říše. Zadan úkol, aby si každý vymyslel svoji pohádkou postavu, nebo kterékoliv zvíře, které je pro děti jednodušší ztvárnit. Necháme čas na promyšlení. Po nějaké době, kdy děti měly čas vymyslet si svou postavu, vyzveme děti, aby svou postavu předvedly. Tato hra je tzv. hra v roli, kdy se dítě nebo osoba musí vžít do jiné osobnosti. Nejlépe, aby učitel předvedl sám svou postavu. Poté vyzveme děti, aby postupně chodily uličkou jako ta jejich postava. Každá postava má své charakteristické znaky. Např. princezna chodí vznešeně, s nosem nahoru a podobně. Kočička leze po čtyřech a mňouká. Jediné pravidlo, které tato hra má, že když dítě prochází uličkou, nesmí mluvit, smí pouze vydávat charakteristické zvuky. Ostatní děti hádají, co to bylo za postavu.

Hru můžeme několikrát opakovat, zlepší se soustředěnost, vylepší se postavy i jejich charakteristické znaky.

Zhodnocení v praxi:

Ze začátku této hry se objevovala častá nervozita a stydlivost. Při předvedení učitelské role jako první, děti ztrácely ostych a nebály se. Ze začátku děti měly problém vymyslet svou pohádkovou postavu, a proto jsem se jim snažila poradit. Po nějaké chvíli se postavy i zvířata opakovaly. Opět zásah mého učitelského vedení, změnila jsem jim role, většinou takové postavy, které jsou jednoduché pro ztvárnění i pro uhodnutí. Po pár hrách této dramatické hry, děti zvládly více „hrát“. Objevovaly se i znaky ve volné hře, že si hrají na rodinu, nebo na nějakou pohádku. Postavy tam měly velice zajímavé a vyráběly si i své převleky. Princezny si vyráběly korunky apod.

2.7.3 Dramatizace pohádky – Boudo, budko, kdo v tobě přebývá?

Hra, neboli spíše divadlo pro předškolní vzdělávání. Toto hraní divadla děti velice zaujalo, byly nadšené.

- doporučení literatura pohádky

pomůcky:

- bouda (z čehokoliv)

- čepičky zvířátek (např. prase, kráva, pes, kočka atd..)

Vypravěč (tedy učitel) vypráví pohádku. Děti podle rozdělených rolí poslouchají vypravěče a opakují frázované věty. Např.: „Boudo, budko, kdo v tobě přebývá? „To sem já, kočka Micka“, „Můžu k tobě do boudy, tady pes Očko“ (jména se mění buď dle nápadů dětí, dle jmen dětí, nebo improvizujeme). Postupem času se bouda naplní a přichází medvěd, který boudu rozbije.

Důležité je především znát pohádku. Doporučuji např. den před dramatizací pohádku dětem přečíst před spaním.

Divadlo nebo dramatizace děti velice zaujala, v mém případě ji chtěly pořád opakovat, ale objevovaly se pořád stejná jména a stejné nápady.

Na závěr této kapitoly bych chtěla zdůraznit, že mám vyzkoušeno více her. Ale tyto hry se mi zdají nejlepší. Zaujal mě jejich obsah, i jejich dopad na děti. Tyto hry mám vyzkoušené celkem ve 3 školkách, které se nezabývají dramatickou výchovou.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Průzkum veřejného mínění neboli dotazování se známých i neznámých lidí. Na tento způsob získání informací mě přivedl nápad, když jsem zjistila, že plno lidí o tomto tématu nic neví. Tím, že jsem se získávala víc a víc informací, spíše o neznalostech této výchovy, mě nutilo více se ptát. Zvolila jsem tedy formu dotazníkového šetření. **Dotazníky** byly ve třech podobách. Jedny byly orientovány pro mé kamarády a přátele, další pro rodiče dětí ze školky, kde jsem měla praxe a tuto výchovu použila, a poslední pro učitelský sbor v plzeňských mateřských školkách.

4.1 DOTAZNÍK

Dotazník jakožto průzkumná metoda slouží podle psychologického hlediska jako **psaný rozhovor**. Dotazovaný může odpovídat svobodně, bez jakéhokoliv nátlaku. Je méně časově omezený než obyčejný rozhovor, a dotazovaný může odpovídat anonymně a pouze na otázky, které mu nejsou nějak osobně nepříjemné. Každý dotazník má nějaký cíl. Člověk, který dotazník vytváří, se chce něco dozvědět od veřejnosti. Hledá určitou problematiku, kritiku či jiné odpovědi na otázky svého průzkumu. Je potřeba stanovit otázky tak, aby byly snadno zodpověditelné a srozumitelné.

Dotazník, který obsahuje, předem připravené otázky jsem zvolila za podpory literatury (6), od paní Marie Vágnerové. Zvolila jsem ho proto, jelikož je to nejjednodušší nápad dozvědět se potřebné informace a je většinou anonymní. Od odpovědí jsem očekávala velmi negativní odpovědi, jelikož vím, že dramatická výchova není příliš známá. Mé očekávání se vyplnilo a odpovědi mě přivedli na vypracování této práce.

Vedla jsem dotazník tří podob. Dotazník byl rozeslán elektronickou poštou, předem domluveným lidem. Otázky byly otevřené. Každý dotazník obsahoval max. 6 otázek. Byly to otázky svobodné, krátké a srozumitelné. Mým cílem bylo, zjistit od veřejnosti, jestli vůbec tuší, co taková dramatická výchova v předškolní pedagogice představuje. Setkala jsem se totiž s pár lidmi, kteří se dramatické činnosti věnují i v dospělosti, takže mají představu, co to obnáší. I když pod otázkou předškolní pedagogiky, byli zmateni a nedokázali si takovou výuku v praxi představit. Mezi dospělými je to totiž bráno jako ochotnické divadlo, zatímco v pedagogice je to pro nás

učitele velká výzva. Učit děti samovolně se projevit, učit je, aby byly takovou osobností, jakou by si přály být, je pro mě nejlepší práce v tomto oboru.

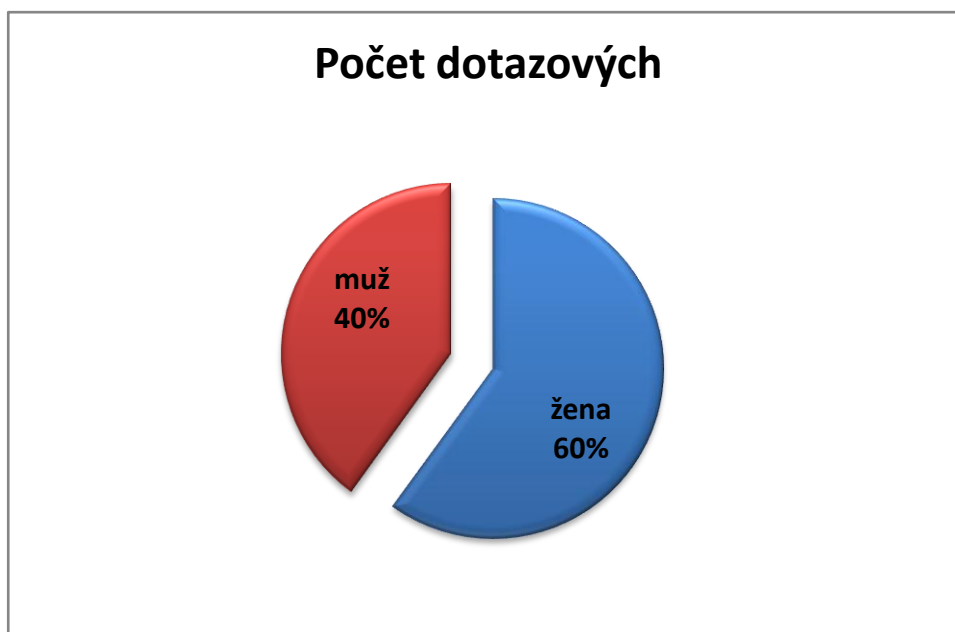
4.2 VÝSLEDKY V GRAFICKÉ PODOBĚ

Dotazníky byly vyhodnoceny v grafické podobě. Grafy byly zhotoveny v programu Word Excel.

Všichni dotazovaní budou seznámeni s výsledky a také budou seznámeni s mým tématem. Po doplnění veškerých výsledků se dotazovaní dozvědí veškeré informace o dramatické výchově.

Dotazovaní byli ženy i muži.

graf č. 1



Celkem bylo 15 dotazníků.

Pro každou kategorii bylo rozdáno 5 dotazníků.

Objevily se i nevyplněné dotazníky, neboli vrácené dotazníky, na které nechtěli dotazovaní odpovídat. Tyto dotazníky byly vyřazeny a nebyly do výsledků zpracovávány.

Během pročtení všech výsledků zjistíte, že se odpovědi často opakovaly, a většinou byly odpovědi negativního charakteru.

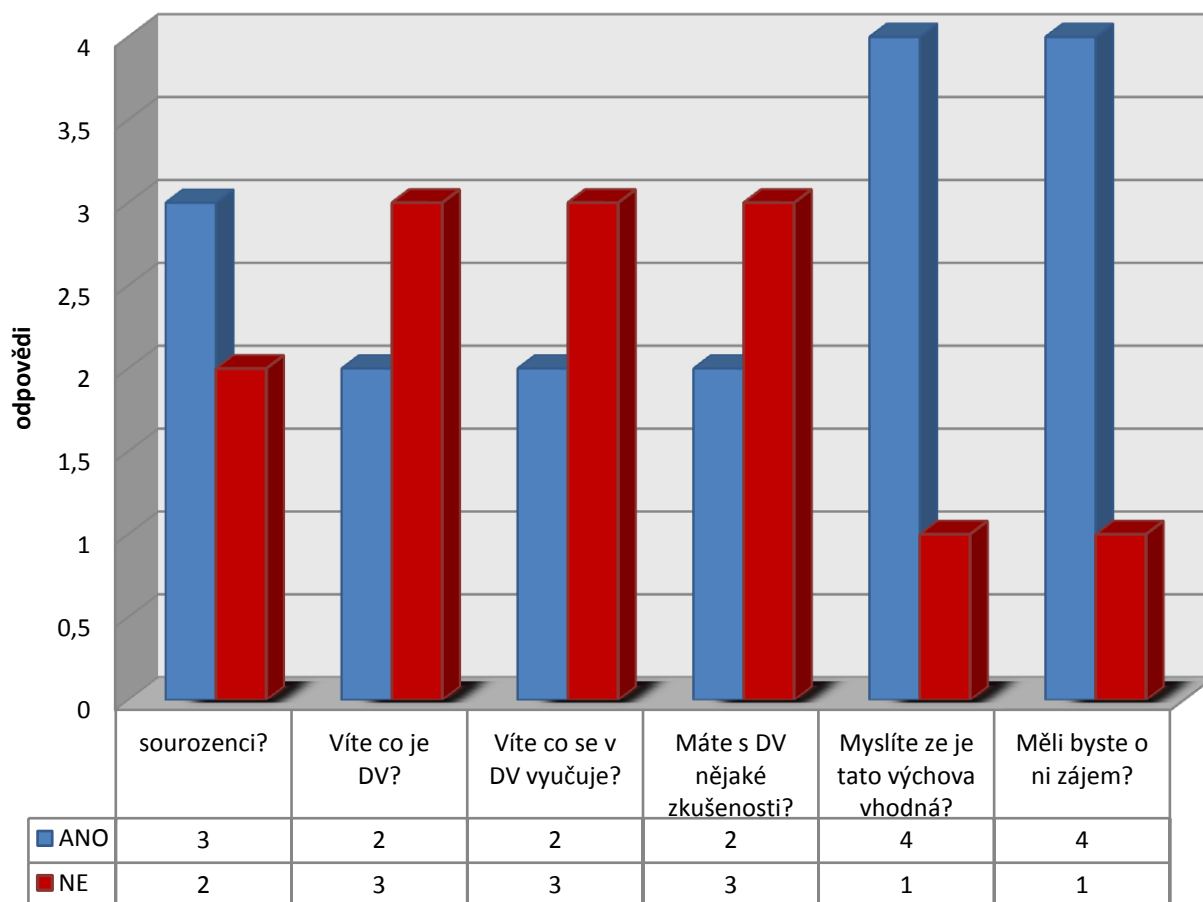
3.2.1 Dotazník pro přátele

Bylo osloveno celkem 5 přátel, kamarádů. (viz příloha č. 2)

Grafické zhodnocení odpovědí:

graf č. 2

Dotazník pro přátele



Celkem bylo zadáno 6 otázek.

Zhodnocení otázek a odpovědí:

Na otázku jestli dotazovaní vědí, co je dramatická výchova, jsem čekala trochu jiné odpovědi, než ty, které se mi vracely. Odpovědi zněly především buď „ne“, nebo „mám jen malou představu“. Někteří kamarádi se dramatické činnosti věnují i teď v dospělém věku, ale je to tedy spíše ochotnické divadlo ve středisku mládeže. Ti lidé věděli, co dramatická činnost obnáší a jaké jsou vzdělávací cíle. Což souviselo i s odpovědí, jestli mají nějaké zkušenosti.

U lidí, kteří se dramatické činnosti nevěnují, byly skoro všechny otázky zodpovězeny „ne“. Někteří dotazovaní, i když neví, co to dramatická výchova je, měli malou představu o tom, co se v ní vyučuje. Měli představu o tom, že má nějaké vzdělávací cíle a že rozvíjí osobnost a charakter člověka.

Zaměřme se na otázku: „Myslíte si, že je tato výchova vhodná?“ Většina na tuto otázku odpověděla pouze jednoduchým slovem: „ano“. Samozřejmě, že je dramatická výchova do předškolního institutu vhodná, vychází z RVP, rozvíjí osobnost a charakter člověka a to vše napomáhá k rozvoji dítěte k sobě samému, ke světu apod. Předpokládám, že tato odpověď byla orientována pouze jako vzor pro předškolní výchovu. Podle některých lidí je každá výchova vhodná do MŠ.

Na otázku, jestli by dotazovaní měli o dramatickou výchovu v předškolním zařízení pro své děti zájem, odpovídali už s lehkým seznámením s danou výchovou. Věděli, co obnáší, co se v takové výchově vyučuje apod. Většina byla pro. Věřím, že nabídka učení hrou je velice zajímavá a nápaditá. Děti se naučí nejen poznat sebe sám a svůj okolní svět, ale především se naučí komunikovat, vcítit se a reagovat na danou situaci.

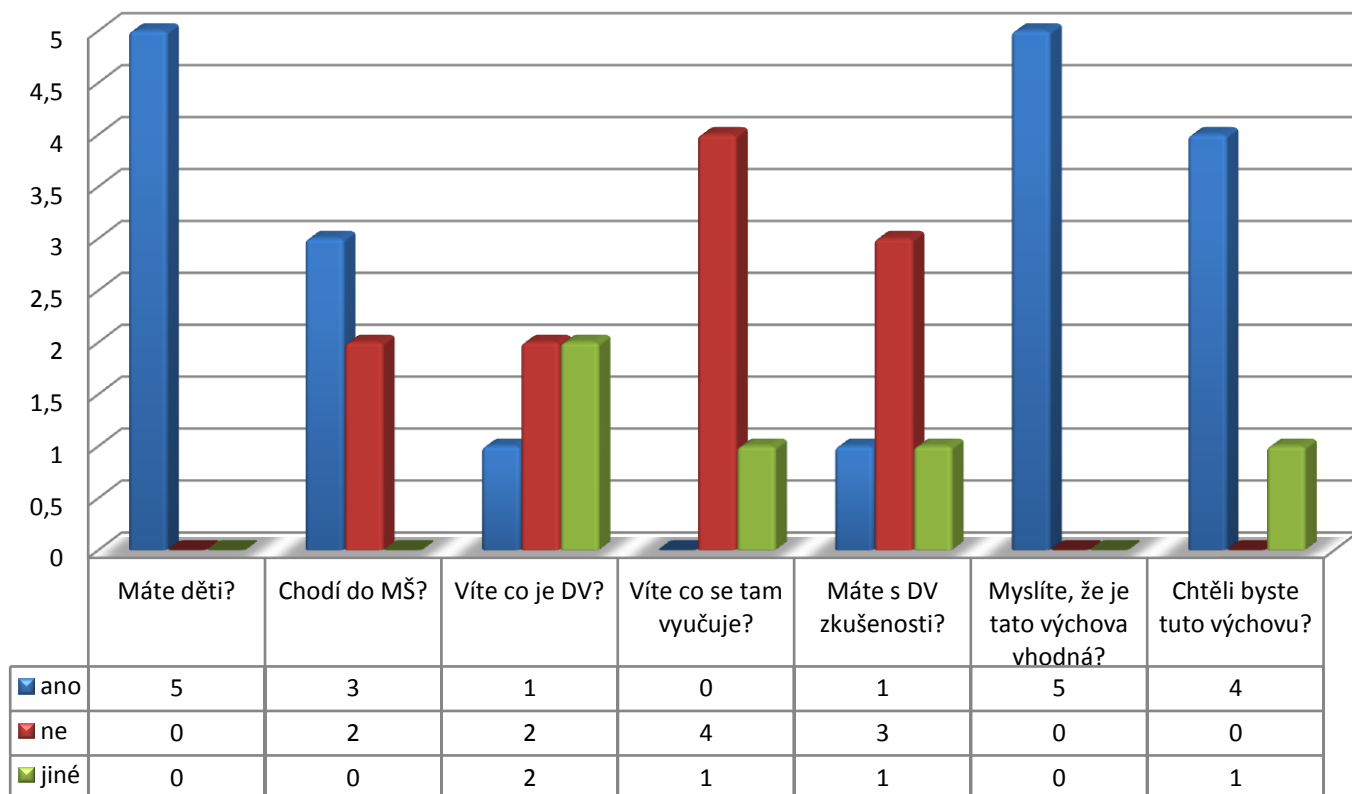
Otázku, zda dotazovaní mají nějaké sourozence, jsem zvolila proto, že jedináčci mají jiné názory a jiná mínění. Lidé, kteří mají kupříkladu mladšího sourozence, mají větší zkušenosti, a představu o předškolním zařízení. Ti, kteří mají staršího sourozence, dostávají od někoho už určité zkušenosti i ponaučení.

3.2.2 Dotazník pro rodiče

Bylo osloveno celkem 5 rodičů, buď z MŠ během praxe, nebo známých. (viz příloha č. 1)

graf č. 3

Dotazník pro rodiče



Celkem bylo zadáno 7 otázek.

Zhodnocení otázek a odpovědí:

První otázka byla poněkud jednostranná. Ptala jsem se především rodičů dětí z mateřských školek z praxí, ale i tak mi tato otázka přišla velice důležitá. Na další otázku, zda jejich děti dochází do MŠ, odpovídali různě, z čehož jsem byla docela překvapena. 3 rodiče z 5 odpověděli, že ano, že jejich děti dochází do MŠ, ale přesto 2 rodiče z 5 odpověděli negativně. Bohužel jsem neměla připravenou otázku, co rodiče vedlo k tomu, že své děti nedali do mateřské školy. Možná nemají šanci svoje dítě umístit do MŠ, vzhledem k tomu, že počet dětí mnohonásobně převyšuje počet míst v MŠ, možná mají špatné zkušenosti? Verzí může být mnoho, ale ta hlavní odpověď by mě celkově velice

zajímala. Měla jsem ale možnost, zeptat se pár rodičů, zda jsou rádi, že jejich děti do mateřské školy docházejí. Odpovědi po osobní konzultaci byly velice pozitivní. Získávala jsem různé informace, že děti více získávají, naučí se více, poznávají své okolí, učí se hrát si s kamarády, učí se být v jiném prostředí apod.

Na otázku, zda rodiče ví, co to je dramatická výchova se scházely různé odpovědi. Jen v pár případech byla jednoduchá odpověď buď „ano“, nebo „ne“. Ale sešly se i jiné odpovědi s vlastním názorem. Např. se objevila odpověď jedné maminky, že si myslí, že „dramatická výchova je výchova hrou a divadlem“. Dalo by se říci, že tato odpověď je správná, ač je příliš zkonkretizována. Výchova hrou a divadlem to je, ačkoli se děti neučí žádnou historii, nebo snad jak takové divadlo vypadá, ale učí se být sami herci v různých dějích. Další odpověď, která mě velice zaujala, byla od jednoho tatínka a ta zněla: „divadelní kroužek“. Tento tatínek si asi představoval, že děti v dramatické výchově vyučujeme nějakým literárním dílům zpracované v dramatickém podání, ale bohužel to tak není. Žádný divadelní kroužek, ačkoliv „laikové“ by to tak také nazývali. Další odpovědi byly jednotvárné.

Další otázka zněla: „Víte, co se v dramatické výchově vyučuje?“. Jednoduché odpovědi byly až moc negativní. Žádný z rodičů neměl o jádru této výchovy žádnou představu.

„Máte nějaké zkušenosti s dramatickou výchovou?“ Na tuto otázku jsem si v podstatě odpověděla už předchozí otázkou. Zkušenosti mít mohou, ale v jiných kategoriích než je předškolní vzdělávací zařízení. Objevovaly se spíše negativní odpovědi, přesně podle mých očekávání.

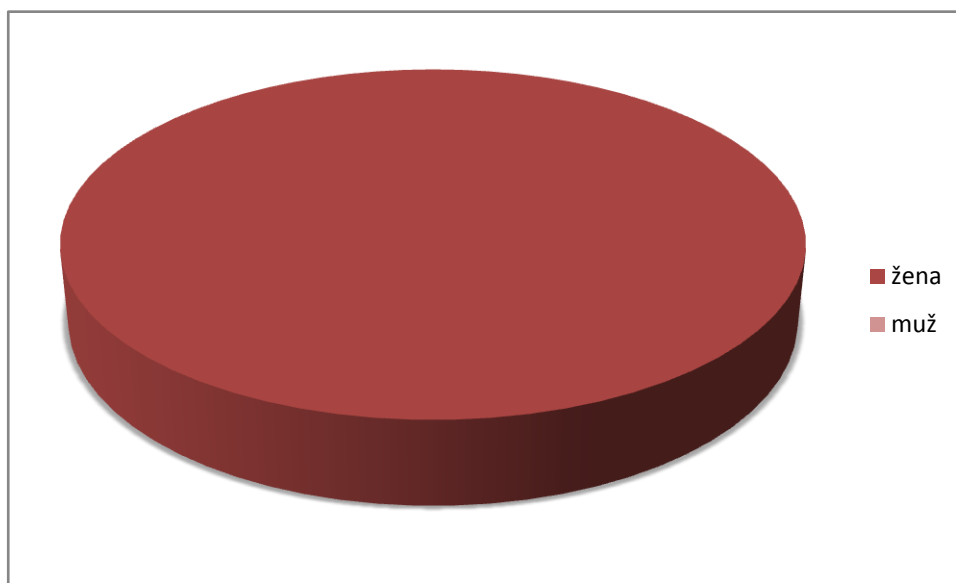
Pro rodiče byla připravena stejná otázka jako pro kamarády a přátele. Zda si myslí, že je tato výchova vhodná. Opět se ukazovaly pozitivní odpovědi. Rodiče sice netuší, co taková dramatická výchova obsahuje, ale myslí si, že je vhodná. Několik informací jsem jim poskytla.

Poslední otázka byla jednoduchá: zda by si rodiče nyní, když už jsou seznámeni s dramatickou výchovou, přáli, aby jejich dítě bylo touto výchovou vyučováno. Odpovědi se ukazovaly velice pozitivní. Rodiče by tuto výchovu pro své děti prý přímo vyžadovali a vyhledávali. Byli nadšeni několika informacemi, které jsem jim o dramatické výchově poskytla. Dokonce i děti, na kterých byla dramatická výchova mnou vyzkoušena, byly velice spokojené a vše hned rodičům nadšeně vyprávěly.

3.2.3 Dotazník pro učitelský sbor

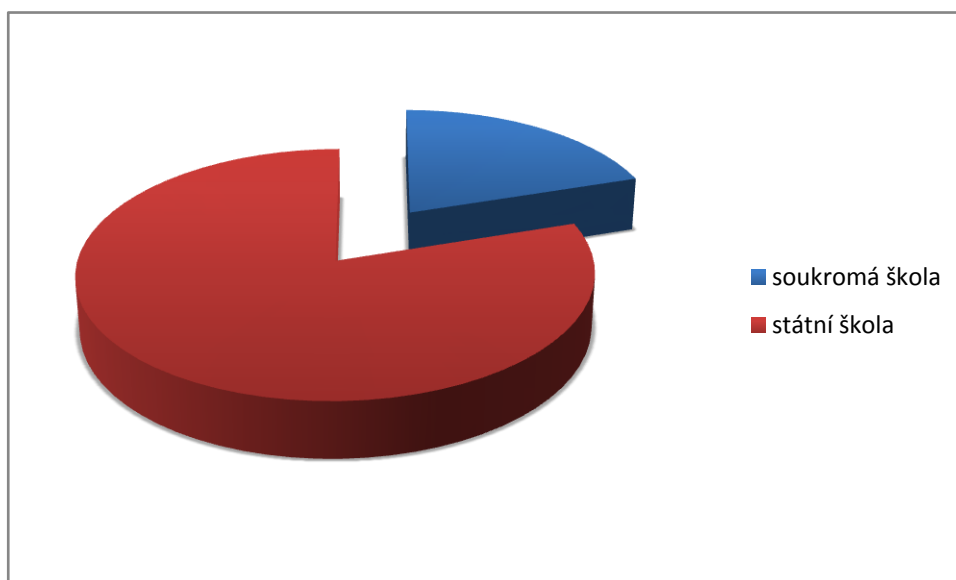
Bylo osloveno celkem 5 učitelek, učitelů z plzeňského kraje. (viz příloha č. 3)

graf č. 4



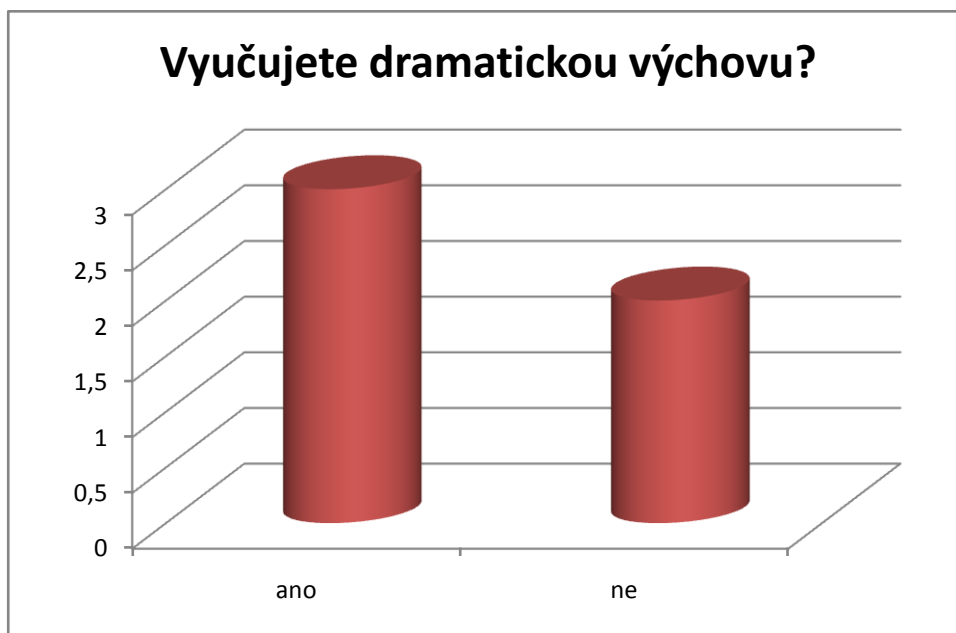
Na dotazníky pro učitelský sbor odpovídaly pouze samé ženy.

graf č. 5



Dotazované pí. učitelky jsou především ze státních školek z plzeňského kraje. Pouze jedna učitelka vyučuje v Soukromém institutu v Plzni a v jeslích Veselá žabička.

graf č. 6



Na otázku pro učitelký sbor, zda dramatickou výchovu vyučují či ne, byly odpovědi velice jednotvárné. Většina odpověděla, že „ano“. Podle statistik a dotazníků jsou všechny dotazované učitelky v praxi max. 2,5 roku, tedy mají Vysokoškolské vzdělání a prošly vzděláním dramatické výchovy.

graf č. 7



Podle většiny dotazovaných učitelek dramatická výchova slouží k rozvoji osobnosti, avšak pro jednu z nich slouží jako zábava či snad jako hra. Ano, dramatická výchova slouží především k rozvoji osobnosti, ale dalo by se to říci více slovy. Není to jenom rozvoj jejich osobnosti, ale především komunikační rozvoj, reagování v daných dějích apod. Předpokládám, že kdybych s učitelským sborem více hovořila, dostali bychom se do zajímavé debaty.

graf č. 8



Byla položena otázka, zda má podle učitelského sboru dramatická výchova nějaké vzdělávací cíle. V podstatě všechny pí. učitelky odpověděly pozitivně. Pouze jedna odpověď rozvedla tím, že dle jejího názoru má své vzdělávací cíle dle RVP. Každá výchova je vedena v RVP, tedy každá výchova v předškolním zařízení má vzdělávací cíle.

graf č. 9



Položila jsem otázku, zda by se měla dramatická výchova více používat v předškolním zařízení. Veškeré odpovědi byly pozitivní a po rozhovoru s dotazovanými jsem se dozvěděla i zajímavé názory, proč dramatickou výchovu preferují. Pouze jedna odpověď zněla poněkud nejistě. Daná paní učitelka nejspíš nemá dramatickou výchovu vyzkoušenou, nebo ji nemá v oblibě.

4.3 CELKOVÉ ZHODNOCENÍ

Celkově hodnotím, že dle mých statistik, i dle mých zjišťovaných dotazníků, většina plzeňských kamarádů a rodičů vůbec netuší, že nějaká dramatická výchova existuje. Mým úkolem bylo zjištění, zda se dramatická výchova v mateřských školách vůbec používá. Ano, dramatická výchova se používá, ale jen zřídka. Předpokládám, že postupem času se více rozšíří a bude velice oblíbena jak rodiči a učiteli, ale hlavně dětmi.

5 ZÁVĚR

Mým celkovým úkolem bakalářské práce bylo zjistit, zda veřejnost v plzeňském kraji ví, co je dramatická výchova v předškolním vzdělávání. Orientovala jsem se především na to, zjistit, co o ní lidé vědí, a co o ni naopak neví, případně zda by o ni byl zájem. Zjistila jsem, že lidé spíše ani netuší, že nějaká taková výchova či snad činnost existuje. Další zjištění tedy bylo o to příjemnější, že většina učitelského sboru o dramatické výchově ví, nebo ji dokonce používají. Jsou z ní přímo nadšeni jako já. Doporučila jsem jim pár her, které jsou vyzkoušené a dětmi velmi oblíbené.

Myslím, že by bylo velmi vhodné dramatickou výchovu do mateřských škol postupně zavádět. Rodiče by o tom mohli být informováni na dnech otevřených dveří, které se konají každý rok před zápisem nových dětí. Možná, že přímo rodiče, by si sami mohli formou dotazníků zvolit, zda chtějí zavedení dramatické výchovy do té „jejich“ mateřské školy.

Já sama se velmi těším, že po ukončení mého studia a po nástupu do zaměstnání, budu moci dramatickou výchovu více rozšiřovat.

Také bych chtěla všem ještě jednou poděkovat za ochotu při vyplnění mého dotazníku. Pomohli jste mi zjistit zajímavé informace.

Resumé

Průzkum veřejného mínění v Plzni o dramatické výchově v předškolním zařízení.

Podstatou této bakalářské práce bylo zjištění veškeré informace od veřejnosti o dramatické výchově v předškolním zařízení. Dramatická výchova se používá nejen v předškolní instituci, ale v této fázi rozvoje dítěte je nejdůležitější. Mým úkolem bylo zjistit, zda se používá, zda je pro rodiče zajímavá a pro učitele konstruktivní. Zpočátku se samostatná práce zabývá především teorií o dramatické výchově. Dále se práce zabývá mými vlastními zkušenostmi z praxí v mateřských školách v Plzni a nabízím několik vybraných vyzkoušených dramatických her.

Klíčová slova: dramatická výchova, praxe, zkušenost, zjištění

Resume

Opinion polls in Pilsen, the dramatic pre-school education facilities.

The essence of this work was to determine from the public any information about the dramatic education of preschool facilities. Drama is used only in pre-school institution, but it is most important. My task was to determine whether it is used, whether it is of interest to parents and teachers constructive. From the beginning, individual work deals mainly with theories of dramatic education. Furthermore, it deals with my own experience in the nursery schools in Pilsen and offer proven dramatic play.

Keywords: drama, practice, experience, fading

Literatura:

- (1) Bláhová, Krista, *Uvedení do systému školní dramatik*. Praha: IPOS 1996, ISBN 80-7068-070-9.
- (2) Saxtonova, Julia – Morganova, Norah, *Vyučování dramatu - Hlava plná nápadů*. Praha: IPOS – ARTAMA, 2001. ISBN 80-901660-2-4.
- (3) Cílková, Eva – Hříbková, Irena, *Děti hrají divadlo*. Praha: Portal, s r. o., 2005. ISBN 80-7367-044-5.
- (4) Machková, Eva, *Jak se učí dramatická výchova*. Praha: Nakladatelství AMU, 2007. ISBN 978-80-7331-089-9.
- (5) Kořátková, Soňa, *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0852-3.
- (6) Vágnerová, Marie, *Základy psychologie*. Praha 2004. ISBN 80-7178-802-3
- (7) Caillois, Roger, *Hry a lidé*, Studio Ypsilon 1998. ISBN 80-902482-2-5

Seznam grafů:

1. Celkový počet dotazových
2. Dotazník pro přátele
3. Dotazník pro rodiče
4. Dotazník pro učitelský sbor
5. Vzdělávací instituty
6. Vyučujete dramatickou výchovu?
7. K čemu dramatická výchova slouží?
8. Má podle Vás vzdělávací cíle?
9. Měla by se dramatická výchova více používat?

Příloha č. 1

**DOTAZNÍK – Dramatická výchova v plzeňských mateřských školách
(dotazník pro rodiče)**

muž/ žena:

věk:

Máte děti?(po případě mladšího sourozence, který dochází do MŠ?)

Chodí do mateřské školy?

Víte, co je dramatická výchova v MŠ?

Máte představu o tom, co se v dramatické výchově vyučuje?

Máte nějaké zkušenosti s dramatickou výchovou kdekoliv?

Myslíte, že je k ničemu vhodná?

Chtěli byste, aby Vaše dítě bylo i touto výchovou vyučováno?

Příloha č. 2

**DOTAZNÍK – Dramatická výchova v plzeňských mateřských školách
(dotazník pro přátele)**

muž/žena:

věk:

sourozenci:

vlastní děti (kolik + věk):

Víte co je dramatická výchova v MŠ?

Máte představu o tom, co se v dramatické výchově vyučuje?

Máte nějaké zkušenosti s dramatickou výchovou kdekoliv?

Myslíte, že je k ničemu vhodná?

Chtěli byste, aby Vaše dítě bylo i touto výchovou vyučováno?

Příloha č. 3

**DOTAZNÍK – Dramatická výchova v plzeňských mateřských školách
(dotazník pro učitelský sbor v MŠ)**

muž/žena:

věk:

délka praxe:

vzdělávací institut:

vzdělání:

Co je podle Vás dramatická výchova?

V jakém zařízení pracujete? (systém?)

Vyučujete dramatickou výchovu?

K čemu podle Vás slouží?

Má podle Vás vzdělávací cíle?

Měla by se dram. výchova více používat v předškolním zařízení?